

debeat in plura membra dividi quam in actum, & contemplativum.

Secundo contra est quod istæ duæ vitæ significantur per duas uxores Jacob, activa quidem per Liam, contemplativa vero per Rachel: & per duas mulieres quæ Dominum hospitio receperunt; contemplativa quidem per Mariam, activa vero per Martham, ut Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xviii. & hom. xiv. in Ezech. ante med.) Non autem esset hæc congrua significatio: si essent plures quæ duæ vitæ. Ergo sufficienter dividitur vita per activam, & contemplativam.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præc. ad 2.) divisio ista datur de vita humana, quæ quidem attenditur secundum intellectum. Intellectus autem dividitur per activum, & contemplativum: quia finis intellectivæ cognitionis vel est ipsa cognitio veritatis, quod pertinet ad intellectum contemplativum; vel est aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum, sive activum. Et ideo vita etiam sufficienter dividitur per activam, & contemplativam.

Ad primum ergo dicendum, quod vita voluptuosa ponit finem in delectatione corporali, quæ communis est nobis, & brutis. Unde, sicut Philosophus ibidem dicit, est vita bestialis. Propter quod non comprehenditur sub præsentis divisione, prout vita humana dividitur in activam, & contemplativam.

Ad secundum dicendum, quod media conficiuntur ex extremis, & ideo virtute continentur in eis, sicut tepidum in calido, & frigido, & pallidum in albo, & nigro. Et similiter sub activo, & contemplativo comprehenditur id quod est ex utroque compositum. Et tamen sicut in quolibet mixto prædominatur aliquid simplicium; ita etiam in medio genere vitæ superabundat quandoque quidem contemplativum, quandoque vero activum.

Ad tertium dicendum, quod omnia studia humanarum actionum, si ordinentur ad necessitatem præsentis vitæ secundum rationem rectam, pertinent ad vitam activam, quæ per ordinatas actiones consulit necessitati vitæ præsentis; si autem deserviant concupiscentiæ cuiusque, pertinent ad vitam voluptuosam, quæ non continetur sub vita activa. Humana vero studia, quæ ordinantur ad considerationem veritatis, pertinent ad vitam contemplativam.

QUÆSTIO CLXXX.

De vita contemplativa,

in octo articulis divisa.

DEinde considerandum est de vita contemplativa: & circa hoc queruntur octo.

Primo, utrum vita contemplativa pertineat tantum ad intellectum, an consistat etiam in affectu.

Secundo, utrum ad vitam contemplativam pertineat virtutes morales.

Tercio, utrum vita contemplativa consistat solum in uno actu, aut in pluribus.

Quarto, utrum ad vitam contemplativam pertineat consideratio cuiuscumque veritatis.

Quinto, utrum vita contemplativa hominis in hoc statu possit elevari usque ad Dei visionem.

Sexto, de motibus contemplationis, quos Dionysius assignat iv. cap. de divinis Nominibus.

Septimo, de delectatione contemplationis.

Octavo, de duratione contemplationis.

ARTICULUS I. 848

Utrum vita contemplativa nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu.

Inf. art. 2. ad 1. & art. 7. ad 2. & III. diff. xxxv. quæst. 1. art. 2. & ver. quæst. xii. art. 11. ad 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod vita contemplativa nihil habeat in affectu, sed totum in intellectu. Dicit enim Philosophus in II. Metaph. (tex. 3.) quod finis contemplationis est veritas. Veritas autem pertinet ad intellectum totaliter. Ergo videtur quod vita contemplativa totaliter in intellectu consistat.

2. Præterea, Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xviii. in princ. & hom. xiv. in Ezech. ante med.) quod Rachel, quæ interpretatur visum principium, vitam contemplativam significat. Sed visio principii pertinet proprie ad intellectum. Ergo vita contemplativa proprie ad intellectum pertinet.

3. Præterea, Gregorius dicit super Ezech. hom. xiv. ante med.) quod ad vitam contemplativam pertinet ab exteriori actione quiescere. Sed vis affectiva, sive appetitiva, inclinat ad exteriores actiones. Ergo videtur quod vita contemplativa non pertineat aliquo modo ad vim appetitivam.

Sed contra est quod Gregorius ibidem (& Lib. VI. Moral. cap. xviii.) dicit, quod contemplativa vita est caritatem Dei, & proximi tota mente retinere, & soli desiderio Conditoris in-

ARTICULUS II. 849

Utrum virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

Inf. quæst. CLXXI. art. 1. ad 3. & 2. corp. & art. 4. ad 1. & quæst. CLXXXI. art. 3. corp. & opus. xviii. cap. vii. ad 7. & III. cont. cap. xxxvii. fin. & Phyl. VII. lect. 6.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam. Dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. xiv. ante med.) quod contemplativa vita est caritatem Dei, & proximi tota mente retinere. Sed omnes virtutes morales, de quarum actibus dantur præcepta legis, reducuntur ad dilectionem Dei, & proximi: quia plenitudo legis dilectio est, ut dicitur ad Rom. xiii. 10. Ergo videtur quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

2. Præterea, Vita contemplativa præcipue ordinatur ad Dei contemplationem: dicit enim Gregorius super Ezech. (loc. cit.) quod calidatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescit. Sed ad hoc nullus potest pervenire nisi per mundiciam, quam causa virtus moralis: dicitur enim Matth. v. 8. Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt: & ad Hebr. xii. 14. Pacem sequimini cum omnibus, & sanctorum, sive quæ vobis videbit Deum. Ergo videtur quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

3. Præterea, Gregorius dicit super Ezech. (loc. cit.) quod contemplativa vita speciosa est in animo: unde significatur per Rachel, de qua dicitur Gen. xxv. quod erat pulchra facie. Sed pulchritudo animi attenditur secundum virtutes morales, & præcipue secundum temperantiam, ut Ambrosius dicit in I. de offic. (cap. xlii. xlv. & xlvii.) Ergo videtur quod virtutes morales pertineant ad vitam contemplativam.

Sed contra est quod virtutes morales ordinantur ad exteriores actiones. Sed Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xviii. & loc. sup. cit.) quod ad contemplativam vitam pertinet ab exteriori actione quiescere. Ergo virtutes morales non pertineant ad vitam contemplativam.

Respondeo dicendum, quod ad vitam contemplativam potest aliquid pertinere dupliciter: uno modo essentialiter: alio modo dispositive. Essentialiter quidem virtutes morales non pertineant ad vitam contemplativam: quia finis contemplativæ vitæ est consideratio veritatis. Ad virtutes autem morales scire quidem, quod pertinet ad considerationem veritatis, parvam potestatem habet, ut Philosophus

habere. Sed desiderium, & amor ad vim affectivam, sive appetitivam pertinet, ut supra habitum est (1. 2. quæst. xxiii. art. 1. & 4.) Ergo etiam vita contemplativa habet aliquid in vi affectiva, sive appetitiva.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (quæst. præc. art. 1.) vita contemplativa illorum esse dicitur qui principaliter intendunt contemplationi veritatis. Intentio autem est actus voluntatis, ut supra habitum est (1. 2. quæst. xiii. art. 1.) quia intentio est de fine, qui est voluntatis objectum. Et ideo vita contemplativa quantum ad ipsam essentiam actionis pertinet ad intellectum; quantum autem ad id quod movet ad exercendam talem operationem, pertinet ad voluntatem, quæ movet omnes alias potentias, & etiam intellectum ad suum actum, ut supra dictum est (1. 2. quæst. ix. art. 1.)

¶ Movet autem vis appetitiva ad aliquid inspicendum vel sensibiliber, vel intelligibiliber: quandoque quidem propter amorem rei visæ quia, ut dicitur Matth. vi. 21. ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: quandoque autem propter amorem ipsius cognitionis, quam quis ex inspectione consequitur. Et propter hoc Gregorius (hom. xiv. in Ezech. ante med.) constituit vitam contemplativam in caritate Dei, in quantum scilicet aliquis ex dilectione Dei inardescit ad ejus pulchritudinem conspiciendam. Et quia unusquisque delectatur, cum adeptus fuerit id quod amat; ideo vita contemplativa terminatur ad delectationem, quæ est in affectu, ex quo etiam amor intenditur.

Ad primum ergo dicendum, quod ex hoc ipso quod veritas est finis contemplationis, habet rationem boni appetibilis, & amabilis, & delectantis: & secundum hoc pertinet ad vim appetitivam.

Ad secundum dicendum, quod ad ipsam visionem primi principii, scilicet Dei, incitat amor ipsius: unde Gregorius dicit super Ezechiel. (loc. sup. cit.) quod vita contemplativa, calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris inardescit.

Ad tertium dicendum, quod vis appetitiva movet non solum membra corporalia ad exteriores actiones exercendas, sed etiam intellectum ad exercendam operationem contemplationis, ut dictum est (in corp. art.)

Nonam rationem addit Dominus Luc. x. 43. cum dicit: *Optimam partem elegit Maria, quæ non auferetur ab ea*; quod exponens Augustinus in Lib. de verbis Dom. (loc. cit.) dicit: „Non tu malam, sed illa meliorem. Audi, unde meliorem: quia non auferetur ab ea; à te autem auferetur aliquando onus necessitatis: æterna est dulcedo veritatis.”

Secundum quid tamen, & in casu est magis eligenda vita activa propter necessitatem presentis vite; sicut etiam Philosophus dicit in III. Topic. (cap. 11. in explic. loci XL) quod *philosophari est melius quam ditari, sed ditari melius est necessitatem patienti.*

Ad primum ergo dicendum, quod ad prelatos non solum pertinet vita activa, sed etiam debent esse excellentes in vita contemplativa: unde Gregorius dicit in Pastoral. (part. 11. cap. 1.) *in Presul. actione precipuus, presentis in contemplatione suspensus.*

Ad secundum dicendum, quod vita contemplativa in quadam animi libertate consistit. Dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. 111. à med.) quod *vita contemplativa ad quandam libertatem mentis transit, temporalia non cogitant, sed æterna*; & Boetius dicit in V. de consolatione (prosa 11. cit. med.) *Humanæ animæ libertates esse, necesse est, cum se in mentis divinis speculatione conservant; minus vero, cum dilabuntur ad corpora.* Unde patet quod vita activa non directe præcipit contemplativæ, sed disponendo ad vitam contemplativam præcipit quædam opera vite activæ; in quo magis servit vite contemplativæ, quam dominetur. Et hoc est quod Gregorius dicit super Ezech. (loc. cit.) quod *activa vita servituti, contemplativa autem libertas vocatur.*

Ad tertium dicendum, quod opera vite activæ interdum aliquis à contemplatione avocatur propter aliquam necessitatem presentis vite; non tamen hoc modo quod cogatur aliquis totaliter contemplationem deserere. Unde Augustinus dicit XIX. de civit. Dei (cap. xix. in fin.) *Otiium sanctum querit caritas veritatis negotium justum, scilicet vite activæ, suscipit necessitas caritatis; quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ vacandum est veritati; si autem imponitur, suscipienda est propter caritatis necessitatem. Sed nec sic omnino veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & approximat ista necessitas.* Et sic patet quod cum aliquis à contemplativa vita ad activam vocatur, non hoc fit per modum subtractionis, sed per modum additionis.

Utrum vita activa sit majoris meriti quam contemplativa in templativa meritorum XI

III. dist. xxxv. quest. 1. art. 4. quest. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod vita activa sit majoris meriti quam contemplativa. Meritum enim dicitur respectu mercedis. Merces autem debetur labori, secundum illud I. ad Corinth. 111. 8. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Sed vite activæ attribuitur labor, & contemplativæ vero quies: dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. xiv. à med.) *Omnia quæ ad Deum convertitur, prius necesse est ut desudet in labore; id est Liam accipiat; ut post ad videndum principium in Rachel amplexibus requiescat.* Ergo vita activa est majoris meriti quam contemplativa.

2. Præterea. Vita contemplativa est quædam inchoatio futuræ felicitatis: unde super illud Joan. ult. *Sic cum solo manere, donec veniam, dicit Augustinus (tract. cxxiv. inter med. & fin.) Hoc aperius dicit post: Perfetta me sequatur actio informata mea passioni exemplo; inchoata vero contemplatio maneat donec venio, perficienda cum venio*; & Gregorius dicit super Ezech. (loc. sup. cit.) quod *contemplativa vita hic incipit, ut in celestis patriæ perficiatur.* Sed in illa futura vita non erit status merendi, sed recipiendi pro meritis. Ergo vita contemplativa minus videtur habere de ratione meriti quam vita activa; sed plus habet de ratione præmii.

3. Præterea. Gregorius dicit super Ezech. (colligitur ex hom. xiii. aliquant. ante fin.) quod *multum sacrificium est Deo magis acceptum quam zelus animarum.* Sed per zelum animarum aliquis se convertit ad studia vite activæ. Ergo videtur quod vita contemplativa non sit majoris meriti quam activa.

Sed contra est quod Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xviii. ante med.) *Magnus sunt activæ vite merita, sed contemplativæ potentiora.*

Respondeo dicendum, quod radix merendi est caritas, sicut supra habitum est (1. 2. quest. ult. art. 4.) Cum autem caritas consistat in dilectione Dei, & proximi, sicut supra habitum est (quest. xxv. art. 1.) Deum diligere secundum se est magis meritorium quam diligere proximum, ut ex supradictis patet, quest. xxv. art. 8. & ideo illud quod directius pertinet ad dilectionem Dei, magis est meritorium ex suo genere, quam id quod directe pertinet ad dilectionem proximi propter Deum. Vita autem contemplativa directe & immediate pertinet ad dilectionem Dei: dicit enim

enim Augustinus XIX. de civit. Dei (cap. xix. in fin.) quod *otium sanctum, scilicet contemplativa vite, querit caritas veritatis, scilicet divine, cui potissime vita contemplativa insitit, sicut dictum est (quest. præced. art. 4. ad 2.) Vita autem activa directius ordinatur ad dilectionem proximi, quia fatigat circa frequens ministerium, ut dicitur Lucæ x. Et ideo ex suo genere contemplativa vita est majoris meriti quam activa. Et hoc est quod Gregorius super Ezech. (hom. 111. præced. ante med.) dicit: *Contemplativa est majoris meriti quam activa: quia hec in usu presentis operis laborat, in quo scilicet necesse est proximi subornare; illa vero sapore inimo venturam jam requiem degustat, scilicet in contemplatione Dei.**

Potest tamen contingere quod aliquis in operibus vite activæ plus mereatur quam alius in operibus vite contemplativæ; puta si propter abundantiam divini amoris, ut ejus voluntas impletur, ipsius gloriam, interdum sustinet ad dulcedine divinæ contemplationis ad tempus separari; sicut Apostolus dicebat ad Rom. ix. 3. *Orabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis*: quod exponens Chrysostomus in Lib. I. de compunctione (cap. vi. vers. fin.) dicit: „Ita totam mentem ejus demererat amor Christi, ut etiam hoc quod ei præ ceteris omnibus amabilis erat, esse cum Christo, rursus idipsum, quod ita placeret Christo contentum, necet.”

Ad primum ergo dicendum, quod labor exterior operatur ad augmentum præmii accidentalitatis; sed augmentum meriti respectu præmii essentialitatis consistit principaliter in caritate, cujus quoddam signum est labor exterior toleratus propter Christum; sed multo expressius ejus signum est quod aliquis prætermittit omnibus quæ ad hanc vitam pertinent soli divine contemplationi vacare delectatur.

Ad secundum dicendum, quod in statu felicitatis futura homo pervenit ad perfectum; & ideo non relinquuntur locus proficiendi pro merito; si tamen relinquere, esset efficacius meritum propter majorem caritatem. Sed contemplatio presentis vite cum quadam imperfectione est, & adhuc habet quo proficiat: & ideo non tollit rationem merendi; sed augmentum meriti facit propter majus exercitium caritatis divine.

Ad tertium dicendum, quod sacrificium spiritivè Deo offertur, cum aliquid ei exhibetur. Inter omnia autem bona hominis Deus maxime acceptat bonum humanæ animæ, ut hoc sibi in sacrificium offeratur. Offerre autem debet aliquis Deo, primo quidem animam suam, secundum illud Eccl. xxx. 24.

Miserere animæ tuæ placens Deo: Secundo autem animas aliorum, secundum illud Apoc. ult. 17. *Qui audit, dicat, Veni.* Quanto autem homo animam suam, vel alterius propinquum Deo conjungit, tanto sacrificium est Deo magis acceptum: unde magis acceptum est Deo quod aliquis animam suam, & aliorum applicet contemplationi quam actioni. Per hoc ergo quod dicitur quod *nihil sacrificium est Deo magis acceptum quam zelus animarum, non præfertur meritum vite activæ merito vite contemplativæ; sed ostenditur magis esse meritorium, si quis offerat Deo animam suam, & aliorum, quam quæcumque alia exteriora dona.*

ARTICULUS III. 862

Utrum vita contemplativa impediatur per vitam activam.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod vita contemplativa impediatur per vitam activam. Ad vitam enim contemplativam necessaria est quadam vacatio manens, secundum illud Psal. xlv. 11. *Vacate, & videte quoniam ego sum Deus.* Sed vita activa habet inquietudinem, secundum illud Lucæ x. 41. *Martha, Martha, sollicita es, & turbatur erga plurima.* Ergo vita activa contemplativam impedit.

2. Præterea. Ad vitam contemplativam requiritur claritas visionis. Sed vita activa impedit visionis claritatem: dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. xiv. post med.) quod *Lia lippa est, & secunda: quia activa vita, dum occupatur in opere, minus videt.* Ergo vita activa contemplativam impedit.

3. Præterea. Unum contrarium impeditur per aliud. Sed vita activa, & contemplativa videtur contrarietatem habere ad invicem, quia vita activa occupatur circa plurima, vita autem contemplativa insitit ad contemplandum unum: unde ex opposito dividuntur. Ergo videtur quod vita contemplativa impediatur per activam.

Sed contra est quod Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xvi. vers. fin.) *Qui contemplationis arcem tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent.*

Respondeo dicendum, quod vita activa potest considerari quantum ad duo. Uno modo quantum ad ipsum studium, & exercitium exteriorum actionum; & sic manifestum est quod vita activa impedit contemplativam, inquantum impossibile est quod aliquis simul occupetur circa exteriores actiones, & divinæ contemplationis vacet.

Alio modo potest considerari vita activa quantum ad hoc quod interiores anime pas-

perfectio hominis. Sed quælibet veritas est perfectio humani intellectus. Ergo in qualibet contemplatione veritatis consistit vita contemplativa.

Sed contra est quod Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xviii. ante med.) quod in contemplatione principium, quod est Deus, quod dicitur.

Respondendo dicendum, quod, sicut jam dictum est (art. 2. hu. quæst.) ad vitam contemplativam pertinet aliquid dupliciter: uno modo principaliter; alio modo secundario, vel dispositivo. Principaliter quidem ad vitam contemplativam pertinet contemplatio divinæ veritatis, quia hujusmodi contemplatio est finis totius humanæ vitæ. Unde Augustinus dicit in I. de Trinit. (cap. viii. in med.) quod contemplatio Dei promittitur nobis ut ætionum omnium finis; in æternam perfectionem gaudiorum: quæ quidem in futura vita erit perfecta, quando videbimus Deum facie ad faciem: unde & perfecte beatos faciet. Nunc autem contemplatio divinæ veritatis competit nobis imperfecte, videlicet per speculum, & in enigmate: unde per eam fit nobis quedam inchoatio beatitudinis, quæ hic incipit, ut in futuro continuetur. Unde & Philosophus in X. Ethic. (cap. vii. & viii.) in contemplatione optimi intelligibilis ponit ultimam felicitatem hominis.

Sed quia per divinos effectus in Dei contemplationem manuducimus, secundum illud ad Rom. I. 20. Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, inde est quod etiam contemplatio divinorum effectuum secundario ad vitam contemplativam pertinet, prout scilicet ex hoc manuducitur homo in Dei cognitionem. Unde Augustinus dicit in Libro de vera religione (cap. xxix. parum à princ.) quod in creaturarum consideratione non vana, & peritura curiositas est exercenda; sed gradus ad immortalia, & semper manentia sciendus.

Sic ergo ex præmissis (art. 1. 2. & 3. præcedentibus) patet quod ordine quodam quatuor ad vitam contemplativam pertinent: primo quidem virtutes morales; secundo autem illi actus præter contemplationem; tertio vero contemplatio divinorum effectuum; quartum vero completivum est ipsa contemplatio divinæ veritatis.

Ad primum ergo dicendum, quod David cognitionem operum Dei quærebatur, ut ex hoc manuduceretur in Deum: unde alibi dicit (Psal. cxlii. 5.) Meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar: expandi manus meas ad te. Ad secundum dicendum, quod ex consideratione divinorum judiciorum manuducitur homo in contemplationem divinæ justitiæ; ex consideratione autem divinorum be-

nesiciorum, & promissorum manuducitur homo in cognitionem divinæ misericordie, & bonitatis, quasi per effectus exhibitos, vel exhibendos.

Ad tertium dicendum, quod per illa sex designantur gradus quibus per creaturas in Dei contemplationem ascenditur. Nam in primo gradu ponitur perceptio ipsorum sensibilium: in secundo vero gradu ponitur progressus à sensibilibus ad intelligibilia: in tertio vero gradu ponitur dijudicatio sensibilium secundum intelligibilia: in quarto vero gradu ponitur absoluta consideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia pervenitur: in quinto vero gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per sensibilia inventi non possunt, sed per rationem capi possunt: in sexto gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec invenire, nec capere potest; quæ scilicet pertinent ad sublimem contemplationem divinæ veritatis, in qua finaliter contemplatio perficitur.

Ad quartum dicendum, quod ultima perfectio humani intellectus est veritas divina; alia autem veritates percipiunt intellectum in ordine ad veritatem divinam.

ARTICULUS V. 851

Utrum vita contemplativa secundum statum hujus vitæ possit pertingere ad visionem divinæ essentia.

I. P. quæst. xii. art. 11. & 1. 2. quæst. xciiii. art. 2. & III. dist. xxxv. quæst. 11. art. 2. & IV. dist. xlix. quæst. 11. art. 7. & III. con. cap. xlvii. & ver. quæst. x. art. 11. & quod. I. art. 1.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod vita contemplativa secundum statum hujus vitæ possit pertingere ad visionem divinæ essentia. Quia, ut habetur Genesim xxxii. 30. Jacob dixit: *Vidi Deum facie ad faciem, & salvus facta est anima mea.* Sed visio faciei Dei est visio divinæ essentia. Ergo videtur quod aliquis per contemplationem in præsentem vitam possit se extendere ad videndum Deum per essentiam.

2. Præterea, Gregorius dicit in VI. Moral. (cap. xvii. versus fin.) quod viri contemplativi ad semetipsos introitus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, & nequaquam secum rerum corporalium umbras trahunt, vel fortasse trahat manus discretioni abipsum, sed incircumscriptum lumen videre cupientes, cuncta circumscriptionis sue imagines depriment, & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt. Sed homo non impeditur à vi-

sio.

sione divinæ essentia, quæ est lumen incircumscriptum, nisi per hoc quod necesse habet intendere corporalibus phantasmatis. Ergo videtur quod contemplatio præsentis vitæ potest se extendere ad videndum incircumscriptum lumen per essentiam.

3. Præterea, Gregorius in II. Dialog. (cap. xxxv. à med.) dicit: *Anime videntem Creatorem angusta est omnis creatura. Vir ergo Dei, scilicet beatus Benedictus, qui in turri globum igneum, Angelos quæ ad eplum redeuntes videbat, hoc proculdubio cernere non nisi Dei lumine poterat.* Sed beatus Benedictus adhuc in præsentem vitam vivebat. Ergo contemplatio præsentis vitæ potest se extendere ad videndam Dei essentiam.

Sed contra est quod Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. inter med. & fin.) *Quantum in hac mortali carne vivitur, nullus ita in contemplationis virtute proficit, ut in ipso incircumscripti luminis radio mentis oculos insingat.*

Respondendo dicendum, quod, sicut Augustinus dicit XII. super Genesim ad lit. (cap. xxvii. cir. fi.) nemo videns Deum vivit ipsa vita quæ mortaliter vivitur in istis sensibus corporis; sed nisi ab hac vita quisque quodammodo mortuatur, sive omnino exiens de corpore, sive alienatur à carnalibus sensibus, in illam non subvertitur visionem: quæ supra diligentius pertractata sunt (quæst. clxxv. art. 4. & 5.) ubi dictum est de raptu: & in primo, ubi actum est de Dei visione (quæst. xii. art. 11.)

Sic ergo dicendum est, quod in hac vita potest esse aliquis dupliciter. Uno modo secundum actum, in quantum scilicet actualiter utitur sensibus corporis: & sic nullo modo contemplatio præsentis vitæ potest pertingere ad videndum Dei essentiam.

Alio modo potest esse aliquis in hac vita potentialiter, & non secundum actum, in quantum scilicet anima ejus est corpori mortali conjuncta ut forma; ita tamen ut non utatur corporis sensibus, aut etiam imaginatione, sicut accidit in raptu: & sic potest contemplatio hujus vitæ pertingere ad visionem divinæ essentia. Unde supremus gradus contemplationis præsentis vitæ est, quem habuit Paulus in raptu, & contemplationem quem fuit medio modo se habens inter statum præsentis vitæ, & futuræ.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut Dionysius in epistola ad Cajum monachum (quæst. 1. cir. med.) dicit, si aliquis videns Deum, intellexit quod vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum quæ sunt ejus. Et Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. inter med. & finem) quod nequaquam omnipotens Deus jam in sua claritate conspiciatur; sed quiddam sub illa speculatur anima, unde refusa proficit, & post ad

visionem ejus gloriam peringat. Per hoc ergo quod Jacob dixit, *Vidi Deum facie ad faciem*, non est intelligendum quod Dei essentiam viderit, sed quod formam, scilicet imaginariam, vidit, in qua Deus locutus est ei: vel quia per faciem quamlibet cognoscimus cognitionem Dei faciem ejus vocavit, sicut Glossa Gregorii (ord. Lib. XXIV. Moral. cap. v. à med.) ibidem dicit.

Ad secundum dicendum, quod contemplatio humana secundum statum præsentis vitæ non potest esse absque phantasmatis: quia connaturale est homini ut species intelligibiles in phantasmatis videat, sicut Philoporphus dicit in III. de Anima (tex. 30.) Sed tamen intellectualis cognitio non consistit in ipsis phantasmatis, sed in eis contemplatur puritatem intelligibilis veritatis: & hoc non solum in cognitione naturali, sed etiam in eis quæ per revelationem cognoscimus. Dicit enim Dionysius 11. cap. cælest. Hierarch. (imple. & cap. 1. à med.) quod Angelorum hierarchias manifestat nobis divina claritas in quibusdam symbolis figuratis, ex cujus virtute refectimur in simplicem radium, id est in simplicem cognitionem intelligibilis veritatis. Et sic intelligendum est quod Gregorius dicit, quod contemplantes corporalium rerum umbras non secum trahunt, quia videlicet in eis non sicut eorum contemplatio, sed potius in consideratione intelligibilis veritatis.

Ad tertium dicendum, quod ex verbis illis Gregorii non datur intelligi quod beatus Benedictus Deum in illa visione per essentiam viderit; sed vult ostendere quod quia videtur Creatorem angusta est omnis creatura, consequens est quod per illustrationem divini luminis de facili possint quæcumque videri. Unde subdit: *Quantum etenim parum de luce Creatoris aspexit, breve ei fit omne quod creatum est.*

ARTICULUS VI. 852

Utrum operatio contemplationis convenienter distinguatur per tres motus, circulares, rectum, & obliquum.

Sup. quæst. clxxxix. art. 1. ad 3. & ver. quæst. viii. art. 15. ad 3. & quæst. x. art. 8. ad 10. & op. xx. Lib. III. cap. 2. & 3.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter operatio contemplationis distinguatur per tres motus, circulares, rectum, & obliquum per cap. de div. Nom. (par. 1. lect. 7.) Contemplatio enim tantum ad quietem pertinet, secundum illud Sap. viii. 16. *Intran in domum meam conquestam*

cum

com illa. Sed motus quieti opponitur. Non ergo operationes contemplativæ vitæ per motus designari debent.

2. Præterea. Actio contemplativæ vitæ ad intellectum pertinet. Secundum quem homo cum Angelis convenit. Sed in Angelis aliter assignat Dionysius hos motus quam in anima: dicit enim, (loc. cit.) motum circulem Angelis esse secundum illuminationis pulchri, & boni. Motum autem circulem animæ secundum plura determinat: quorum primum est introitus animæ ab exterioribus virtutum ipsius, per quam anima liberatur ab errore, & ab exteriori occupati ne: tertium autem est motus ad ea quæ supra se sunt. Similiter etiam differenter describit motum rectum utriusque. Nam rectum motum Angelii dicit esse secundum quod procedit ad subjectionem providentiam: motum autem rectum animæ ponit in duobus: primo quidem in hoc quod progreditur ad ea quæ sunt circa ipsam; secundo autem in hoc quod ab exterioribus ad simplices contemplationes elevatur. Sed etiam motum obliquum diversimode in utrisque determinat. Nam obliquum motum in Angelis assignat ex hoc quod providendum habentibus motus in identitate circa Deum: obliquum autem motum animæ assignat ex eo quod anima illuminatur divinis cognitionibus rationaliter, & diffusè. Non ergo videntur convenienter assignari operationes contemplationis per modos prædictos.

3. Præterea. Richardus de Sancto Victore in Lib. I. de contempl. (cap. v.) ponit multas alias differentias motuum, ad similitudinem volatilium cæli: quorum quædam nunc ad altiora se attollunt, nunc autem in inferiora demerguntur; & hoc sepius repetere videntur: alia vero dextrorsum, vel sinistrorsum, divertunt multoties: quædam vero moventur in anteriora, vel posteriora frequenter: alia vero quasi in gyrum vertuntur secundum latiores, vel contractiores circuitus: quædam vero quasi immobiliter suspensa in uno loco manent. Ergo videtur quod non sint solum tres motus contemplationis.

In contrarium est auctoritas Dionysii (cit. in arg. 1.)

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est supra (quæst. præc. art. 1. ad 3.) operatio intellectus, in qua contemplatio essentialiter consistit, motus dicitur, secundum quod motus est actus perfecti, ut Philosophus dicit in III. de Anima (tex. 28.) Quia vero per sensibilia in cognitionem intelligibilem devenimus, operationes autem sensibiles sine motu non fiunt; inde est quod etiam operationes intelligibiles quasi motus quidam describuntur, & secundum similitudinem divertorum motuum earum differentia assignatur. In motibus autem corporalibus perfectiores,

& primi sunt locales, ut probatur in VIII. Phys. (tex. 55. & 57.) Et ideo sub eorum similitudine potissimè operationes intelligibiles describuntur. Quorum quidem sunt tres differentie: nam quidam est circularis, secundum quem aliquid movetur uniformiter circa idem centrum; alius autem est rectus, secundum quem aliquid procedit ab uno in aliud; tertius autem est obliquus, quasi compositus ex utroque. Et ideo in operationibus intelligibilibus id quod simpliciter habet uniformitatem, attribuitur motui circulari; operatio autem intelligibilis, secundum quam proceditur de uno in aliud, attribuitur motui recto; operatio autem intelligibilis habens aliquid uniformitatis simul cum processu ad diversa, attribuitur motui obliquo.

Ad primum ergo dicendum, quod motus corporales exteriores opponuntur quieti contemplationis, quæ intelligitur esse ab exterioribus occupacionibus; sed motus intelligibilem operationum ad ipsam quietem contemplationis pertinent.

Ad secundum dicendum, quod homo convenit in intellectu cum Angelis in genere; sed vis intellectiva est multo altior in Angelo quam in homine: & ideo alio modo oportet hos motus in hominibus, & in Angelis assignare, secundum quod diversimode se habent ad uniformitatem. Intellectus enim Angeli habet cognitionem uniformem secundum duo. Primo quidem quia non acquirit intelligibilem veritatem ex varietate rerum compositarum: secundo quia non intelligit veritatem intelligibilem discursive, sed simpliciter intuitu. Intellectus vero animæ a sensibilibus rebus accipit intelligibilem veritatem, & cum quodam discursu rationis ipsius eam intelligit. Et ideo Dionysius motum circulem in Angelis assignat, inquantum uniformiter, & indelinenter abique principio, & sine intuitu Deum; sicut motus circularis carens principio, & sine, uniformiter est circa idem centrum. In anima vero, antequam ad istam uniformitatem perveniat, existit quod duplex ejus difformitas amoveatur. Primo quidem illa quæ est ex diversitate exteriorum rerum, prout scilicet relinquitur exteriora: & hoc est quod primo ponit in motu circulari animæ introitus ipsius ab exterioribus ad seipsam. Secundo autem oportet quod removeatur secunda difformitas, quæ est per discursum rationis: & hoc idem contingit, secundum quod omnes operationes animæ reducuntur ad simplicem contemplationem intelligibilis veritatis: & hoc est quod secundo dicit, quod necessaria est uniformis convolutio intellectualium virtutum ipsius, ut scilicet cessante discursu, figurat ejus intuitus in contemplatione unius simplicis veritatis. Et in hac operatione animæ non est

ARTICULUS VII.

Utrum contemplatio delectationem habeat. 1. 2. quæst. 111. art. 5. cor. & IV. dist. xvi. quæst. 1. v. art. 2. quæst. 2. ad 1. sup. 700. 710. 720. 730. 740. 750. 760. 770. 780. 790. 800. 810. 820. 830. 840. 850. 860. 870. 880. 890. 900. 910. 920. 930. 940. 950. 960. 970. 980. 990. 1000.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quod contemplatio delectationem non habeat. Delectatio enim ad vim appetitivam pertinet. Sed contemplatio principaliter consistit in intellectu. Ergo videtur quod delectatio non pertineat ad contemplationem.

Præterea. Omnis contentio, & omne certamen impedit delectationem. Sed in contemplatione est contentio, & certamen: dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. xiv. inter med. & fin.) quod anima, cum contemplantur Deum, nititur, vel in quodam certamine posita, modo quasi exuperat, quia intelligendo, & sentiendo de incircumscripto lumine aliquando deorsum, modo succumbit, quia de gustanda terra descendit. Ergo vita contemplativa non habet delectationem.

Præterea. Delectatio sequitur operationem perfectam. Sed contemplatio inducit læsionem corporalem: unde Genes. xxxv. dicitur, quod Jacob postquam dixerat, Vidit Dominum facie ad faciem, claudicabat pede, eo quod tetigerit nervum femoris ejus, & obstupuerit. Ergo videtur quod in vita contemplativa non sit delectatio.

Secundum contra est quod contemplatione sapientia dicitur, Sap. viii. 16. Non habet amaritudinem conversatio illius, nec latium concitatus ejus, sed latitudo, & quædam: & Gregorius dicit super Ezech. (loc. sup. cit.) quod contemplativa vita amabilis valde dulcedo est.

Respondeo dicendum, quod aliqua contemplatio potest esse delectabilis dupliciter. Uno modo ratione ipsius operationis: quia unicuique delectabilis est operatio sibi convenientis secundum propriam naturam, vel habitum. Contemplatio autem veritatis competit homini secundum suam naturam, prout est animal rationale: ex quo contingit quod omnes natura scire desiderant, & per consequens in cognitione veritatis delectantur: & adhuc magis fit hoc delectabile habenti habitum sapientie, & scientie, ex quo accedit quod sine difficultate aliquis contemplatur.

error; sicut patet quod circa intellectum primorum principiorum non erratur; quæ simpliciter intuitu cognoscimus. Et tunc, istis duobus præmissis, tertio ponitur uniformitas conformis Angelis, secundum quod præmissis omnibus, in sola Dei contemplatione perficitur. & hoc est quod dicit: Deinde sic uniformis facta unitas, id est conformiter, unitis virtutibus, ad pulchrum, & bonum, in quod ducitur. Motus autem rectus in Angelis accipi non potest secundum id quod in considerando procedat ab uno in aliud, sed solum secundum ordinem suæ providentiæ, secundum scilicet quod Angelus superior inferiores illuminat per medios: & hoc est quod dicit, quod in directione moventur Angeli, quando procedunt ad subjectionem providentiæ recta omnia transientes, id est secundum ea quæ secundum rectum ordinem disponuntur. Sed rectum motum ponit in anima secundum hoc quod ab exterioribus sensibilibus procedit ad intelligibilem cognitionem. Obliquum autem motum ponit in Angelo compositum ex recto, & circulari, inquantum secundum contemplationem Dei inferioribus providet; in anima autem ponit motum obliquum simpliciter ex recto, & circulari compositum, prout scilicet illuminationibus divinis ratiocinando utitur.

Ad tertium dicendum, quod illæ diversitates motuum quæ accipiuntur secundum differentiam ejus quod est sursum, & deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum, ante, & retro, & secundum diversos circuitus, omnes continentur sub motu recto, vel obliquo: nam per omnes designatur discursus rationis. Quod quidem si fit in genere ad speciem, vel a toto ad partem, erit, ut ipse exponit, secundum sursum, & deorsum si vero sit ab uno oppositum in aliud, erit secundum dextrorsum, & sinistrorsum; si vero sit a causis in effectus, erit ante, & retro; si vero sit secundum accidentia, quæ circumstant rem, propinquam, vel remotam, erit circuitus. Discursus autem rationis, quando est a sensibilibus ad intelligibilia, secundum ordinem naturalis rationis pertinet ad motum rectum; quando autem est secundum illuminationes divinas, pertinet ad motum obliquum, ut ex dictis patet (in solut. præc.) Sola autem immobilitas, quam ponit, pertinet ad motum circulem. Unde patet quod Dionysius multo sufficientius, & subtilius motum contemplationis describit.

Alio modo contemplatio redditur delectabilis ex parte objecti inquantum scilicet aliquis rem amatam contemplatur: sicut etiam accidit in visione corporali, quæ delectabilis redditur, non solum ex eo quod ipsam videre est delectabile, sed etiam ex eo quod videt quis personam amatam. Quia ergo vita contemplationis præcipue consistit in contemplatione Dei, ad quam movere caritas, ut dicitur est (art. 2. huj. quæst. & art. 2. ad 1.) inde est quod in vita contemplativa non solum est delectatio ratione ipsius contemplationis, sed etiam ratione ipsius divini amoris.

Et quantum ad utrumque ejus delectatio omnem delectationem humanam excedit. Nam & delectatio spiritualis potior est quam carnalis, ut supra habitum est (1. 2. quæst. xxxi. art. 1.), cum de passionibus ageretur; & ipse amor quo ex caritate Deus diligitur, omnem amorem excedit. Unde & in Psalm. xxxiii. 9. dicitur: *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.*

Ad primum ergo dicendum, quod vita contemplativa, licet essentialiter consistat in intellectu, principium tamen habet in affectu, inquantum videlicet aliquis ex caritate ad Dei contemplationem incitatur. Et quia finis respondet principio, inde est quod etiam terminus, & finis contemplativæ vitæ habet esse in affectu, dum scilicet aliquis in visione rei amatæ delectatur, & ipsa delectatio rei viæ amplius excitat amorem. Unde Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. cir. med.) quod cum quis ipsum quem amat, viderit, in amore ipsius amplius ignescit. Et hæc est ultima perfectio contemplativæ vitæ, ut scilicet non solum divina veritas videatur, sed etiam ut ametur.

Ad secundum dicendum, quod contentio, vel certamen, quod provenit ex contrarietate exterioris rei, impedit illius rei delectationem. Non enim aliquis delectatur in re contra quam pugnat, sed in re pro qua quis pugnat, cum eam homo adeptus fuerit, ceteris paribus, magis in ea delectatur: sicut Augustinus dicit in VIII. Confess. (cap. 111. ante med.) quod quanto fuit majus periculum in prelio, tanto majus est gaudium in triumpho. Non est autem in contemplatione contentio, & certamen ex contrarietate veritatis quam contemplamur, sed ex defectu nostri intellectus, & ex corruptibili corpore, quod nos ad inferiora retrahit, secundum illud Sap. ix. 15. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Et inde est quod quando homo pertingit ad contemplationem veritatis, ardentius eam amat; sed magis odit proprium defectum, & gravitatem corruptibilis corporis, ut dicit cum Apostolo Rom. vii. 24. *In felix*

ego homo, qui me liberabit de corpore mortis hujus? Unde & Gregorius dicit super Ezech. (loc. cit. in arg.) cum Deus jam per desiderium, & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arceat.

Ad tertium dicendum, quod contemplatio Dei in hac vita imperfecta est respectu contemplationis patriæ: & similiter delectatio contemplationis viæ est imperfecta respectu delectationis contemplationis patriæ, de qua dicitur in Psalm. xxxv. 9. *Toriente visuptatis: tunc parabis eam.* Sed contemplatio divinorum que habetur in viâ, etsi sit imperfecta, tamen est delectabilior omni alia contemplatione, quantumcumque perfecta, propter excellentiam rei contemplatæ. Unde Philosophus dicit in I. de partibus animalium (cap. v. cir. princ.) *Accidit circa illas honorabiles existentes, & divinas substantias, minores nobis existere theorias: sed est secundum modicum attingimus eas, tamen propter honorabilitatem cognoscendi delectabilis aliquid habere quam que apud nos omnia.* Et hoc est etiam quod Gregorius dicit super Ezechiel. (loc. sup. cit.) *Contemplativa vita amabilis valde dulcedo est, qua super semetipsam animam rapit, caelestia aperit, spiritualia mentis oculis patefacit.*

Ad quartum dicendum, quod Jacob post contemplationem uno pede claudicabat, quia necesse est ut debilitato amore sæculi, convalescat aliquis ad amorem Dei, ut Gregorius dicit super Ezechiel. (loc. cit.) Et ideo post agnitivam suavitatis Dei unus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat: omnis enim qui uno pede claudicat, solum illi pedi innotuit quem sanum habet.

ARTICULUS VIII. 855

Utrum vita contemplativa sit diuturna.

I. P. quæst. xx. art. 4. ad 3. & III. dist. xxxv. quæst. 1. art. 4. quæst. 3.

AD octavam sic proceditur. Videtur quod vita contemplativa non sit diuturna. Vita enim contemplativa essentialiter consistit in his que ad intellectum pertinent. Sed omnes intellectivæ perfectiones hujus vitæ evacuabuntur, secundum illud I. ad Cor. xiiii. 8. *Sive prophetis evacuabuntur, sive lingue cessabunt, sive scientia destruetur.* Ergo vita contemplativa evacuetur.

2. Præterea. Dulcedinem contemplationis aliquis homo raptim, & pertransendo degustat: unde Augustinus dicit in X. Conf. (cap. xl. parum ante fin.) *Invenimus in me afflictum multum inustatum introitus, ad nescio quam dulcedinem; sed recido in hac arumosis ponderibus.* Gregorius etiam in V. Moral. (cap. xxiii. ad

ad fin.) exponens illud Job iv. *Cum spiritus me præsent transiret, dicit: In suavitate contemplationis intima non diu mens figitur, quia ad semetipsam ipsa immenitate luminis, nis reverberata revocatur.* Ergo vita contemplativa non est diuturna.

3. Præterea. Illud quod non est homini conaturale, non potest esse diuturnum. Vita autem contemplativa est melior quam secundum hominem, ut Philosophus dicit in X. Ethicor. (cap. vii. ad fin.) Ergo videtur quod vita contemplativa non sit diuturna.

Sed contra est quod Dominus dicit Luc. x. 43. *Maria optimam partem elegit, que non auferetur ab ea:* quia, ut Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. à med.) *contemplatio hic incipit, ut in caelesti patriâ perficiatur.*

Respondeo dicendum, quod aliquid potest dici diuturnum dupliciter: uno modo secundum suam naturam; alio modo quoad nos. Secundum se quidem manifestum est quod vita contemplativa diuturna est tripliciter: uno modo, eo quod veritatem circa incorruptibilia, & immobilia: alio modo quia non habet contrarietatem: delectationis enim que est in considerando, nihil est contrarium, ut dicitur in I. Topic. (cap. xi. in explic. loci 2.)

Sed quoad nos etiam vita contemplativa diuturna est: tum quia competit nobis secundum actionem incorruptibilis partis animæ, scilicet secundum intellectum, unde potest post hanc vitam durare: tum quia in operibus contemplativæ corporaliter non laboramus, unde magis in hujusmodi operibus continue persistere possumus, sicut Philosophus dicit in X. Ethicor. (cap. vii. parum à princ.)

Ad primum ergo dicendum, quod modus contemplandi non est idem hic, & in patriâ; sed vita contemplativa dicitur manere ratione caritatis, in qua habet & principium, & finem: & hoc est quod Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. post med.) *Contemplativa hic incipit, ut in caelesti patriâ perficiatur: quia amoris ignis, qui hic ardere incipit, cum ipsum quem amat, viderit, in amore ipsius amplius ignescit.*

Ad secundum dicendum, quod nulla actio potest diu durari in sui summo. Summum autem contemplationis est ut attingat ad uniformitatem divinæ contemplationis, ut dicit Dionysius (cap. iv. de divin. Nom. part. 1. lect. 7. & cap. 111. cal. Hierarch. ante med.) sicut supra positum est (art. 6. huj. quæst. ad 2.) Unde est quantum ad hoc contemplatio diu durare non possit, tamen quantum ad alios contemplationis actus potest diu durare.

Ad tertium dicendum, quod Philosophus dicit, vitam contemplativam esse supra hominem, quia competit nobis secundum hoc quod aliquid divinum est in nobis, scilicet intel-

lectus, qui est incorruptibilis, & impassibilis in se: & ideo actio ejus potest esse diuturnior.

QUÆSTIO CLXXXI

De vita activa,

in quatuor articulis divisa.

DEinde considerandum est de vita activa & circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum omnia opera virtutum moralium pertineant ad vitam activam.

Secundo, utrum prudentia pertineat ad vitam activam.

Tertio, utrum doctrina pertineat ad vitam activam.

Quarto, de diuturnitate vitæ activæ.

ARTICULUS I. 856

Utrum omnes actus virtutum moralium pertineant ad vitam activam.

Sup. quæst. lxxx. art. 2. corp. & opusc. xviii. cap. vii. ad 7.

AD primum sic proceditur. Videtur quod non omnes actus virtutum moralium pertineant ad vitam activam. Vita enim activa videtur consistere solum in his que sunt ad alterum: dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. xiv. parum ante med.) quod *activa vita est panem esurienti tribuere: & in fine, multis enumeratis que ad alterum pertinent, subdit: Et que singulis quibusque expediunt, dispensare.* Sed non per omnes actus virtutum moralium ordinamur ad alios, sed solum secundum justitiam, & partes ejus, ut ex supra prædictis patet (quæst. lvi. art. 1. & 2. & 1. 2. quæst. lx. art. 2. & 3.) Non ergo actus omnium virtutum moralium pertineant ad vitam activam.

2. Præterea. Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. à med.) quod per Liam, que fuit lingua, sed secunda, significatur vita activa: que dum occupatur in opere, minus videt; sed dum modo per verbum, modo per exemplum ad imitationem suam proximis accendit, multos in opere bono filios generat. Hoc autem magis videtur pertinere ad caritatem, per quam diligimus proximum, quam ad virtutes morales. Ergo videtur quod actus virtutum moralium non pertineant ad vitam activam.

3. Præterea. Sicut supra dictum est (quæst. præc. art. 2.) virtutes morales disponunt ad vitam contemplativam. Sed dispositio, & perfectio pertinent ad idem. Ergo videtur quod virtutes morales non pertineant ad vitam activam.

Qq 2

Sed

Sed contra est quod Iſidorus dicit in Lib. III. de fummo bono (cap. xv. parum à princ.) *In activa vita prius per exercitium boni operis cuncta exbauenda sunt vitia, ut in contemplativa jam pura mentis acie ad contemplandum diuinum lumen quisque pertranseat.* Sed cuncta vitia non exhauriuntur nisi per actus virtutum moralium. Ergo adus virtutum moralium ad vitam activam pertinent.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. CLXXXI. art. 1.) vita activa, & contemplativa distinguuntur secundum diversa studia hominum intendendum ad diversas fines: quorum unum est consideratio veritatis, quæ est finis vitæ contemplatiuæ; aliud autem est exterior operatio, ad quam ordinatur vita activa.

Manifestum est autem quod in virtutibus moralibus non principaliter quaritur contemplatio veritatis, sed ordinantur ad operandum. Unde Philosophus in X. Eth. (cap. vii. & viii.) virtutes morales ordinant ad felicitatem activam.

Ad primum ergo dicendum, quod inter virtutes morales præcipua est iustitia, quæ aliquis ad alterum ordinatur, ut Philosophus probat in V. Ethic. (cap. 1. à med.) Unde vita activa describitur per ea quæ ad alterum ordinantur, non quia in his solum, sed quia in his principalis consistit.

Ad secundum dicendum, quod per actus omnium virtutum moralium potest aliquis proximos suo exemplo dirigere ad bonum: quod Gregorius ibi attribuit vitæ activæ.

Ad tertium dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

Quamvis etiam dici possit, quod vita activa dispositio fit ad vitam contemplativam.

Ad quartum dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

Ad quintum dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

ARTICULUS II. 357

Utrum prudentia pertinet ad vitam activam.

Sup. quæst. LXXX. art. 2. corp. & præsentis quæst. art. 1. corp. & epistolæ XVII. cap. vii. ad 7.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod prudentia non pertinet ad vitam activam. Sicut enim vita contemplativa pertinet ad vim cognoscitivam, ita activa ad vim appetitivam. Prudentia autem non pertinet ad vim appetitivam, sed magis ad cognitivam. Ergo prudentia non pertinet ad vitam activam.

2. Præterea, Gregorius dicit super Ezech. hom. xiv. à med.) quod *activa vita, dum occupatur in opere, minus videt*: unde significatur per Liam, quæ lippos oculos habebat. Prudentia autem requirit oculos claros, ut recte judicet homo de agendis. Ergo videtur quod prudentia non pertinet ad vitam activam.

3. Præterea, Prudentia media est inter virtutes morales, & intellectuales. Sed sic virtutes morales pertinent ad vitam activam, ut dictum est (art. præc.) ita intellectuales ad contemplativam. Ergo videtur quod prudentia non pertinet neque ad vitam activam, neque ad contemplativam, sed ad medium vivendi genus, quod Augustinus ponit XIX. de civit. Dei (cap. 11. & XIX.)

Sed contra est quod Philosophus in X. Ethic. (cap. viii.) prudentiam pertinere dicit ad felicitatem activam, ad quam pertinent virtutes morales.

Respondeo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. præc. ad 3. & 1. 2. quæst. xviii. art. 7.) id quod ordinatur ad aliud sicut ad finem, præcipue in moralibus, trahitur ad speciem ejus ad quod ordinatur; sicut ille qui machatur, ut suretur, magis dicitur sur quam machus, secundum Philosophum in V. Ethicor. (cap. 11. parum à princ.) Manifestum est autem quod cognitio prudentiæ ordinatur ad operationes virtutum moralium sicut ad finem: est enim *recta ratio agibilium*, sicut dicitur in VI. Ethic. cap. v. unde & fines virtutum moralium sunt principia prudentiæ, sicut in eodem libro Philosophus dicit. Sicut ergo dictum est art. præc. ad 3. quod virtutes morales in eo qui ordinat eas ad quietem contemplationis, pertinent ad vitam contemplativam; ita cognitio prudentiæ, quæ de se ordinatur ad operationes virtutum moralium, directe pertinet ad vitam activam; si tamen prudentia proprie sumatur, secundum quod Philosophus de ea loquitur.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

Ad quartum dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

Ad quintum dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

Ad sextum dicendum, quod sicut virtus quæ ordinatur in finem alterius virtutis, transit quodammodo in speciem ejus; ita etiam quando aliquis utitur his quæ sunt vitæ activæ, solum prout disponunt ad contemplationem comprehenduntur sub vitæ contemplativa: In his autem qui operibus virtutum moralium intendunt, tamquam secundum se bonis, non autem tamquam disponentibus ad vitam contemplativam, virtutes morales pertinent ad vitam activam.

licet comprehendit qualemcumque humanam cognitionem, sic prudentia quantum ad aliquam sui partem pertinet ad vitam contemplativam, secundum quod Tullius dicit in I. de offic. (in tit. de iv. virtutibus unde omnia officia manant) quod qui *acutissime, & celerissime potest videre verum, & explicare rationem, et prudentissimus, & sapientissimus vite haberi solet.*

Ad primum ergo dicendum, quod operationes morales specificantur ex fine, ut supra habitum est (1. 2. quæst. xviii. art. 4. & 6.) & ideo ad vitam contemplativam illa cognitio pertinet quæ finem habet in ipsa cognitione veritatis. Cognitio autem prudentiæ, quæ magis habet finem in actu appetitivæ virtutis, pertinet ad vitam activam.

Ad secundum dicendum: quod occupatio exteriorum rerum facit hominem minus videre in rebus intelligibilibus, quæ sunt separate à sensibilibus, in quibus operationes activæ vitæ consistunt; sed tamen occupatio exteriori activæ vitæ facit hominem magis clare videre in judicio agibilem, quod pertinet ad prudentiam, tum propter experientiam, tum propter mentis attentionem: quia *ubi intendit, ibi ingenium valet* ut Salustius dicit (in conjur. Catil. cir. princ. orat. Cæsaris.)

Ad tertium dicendum, quod prudentia dicitur esse media inter virtutes intellectuales, & morales quantum ad hoc quod in subiecto convenit cum virtutibus intellectualibus, in materia autem totaliter convenit cum moralibus. Illud autem tertium vivendi genus medium est inter activam vitam, & contemplativam, quantum ad ea circa quæ occupatur: quia quandoque occupatur in contemplatione veritatis, quandoque autem occupatur circa exteriora.

ARTICULUS III. 358

Utrum docere sit actus vitæ activæ, an contemplativæ.

III. dist. xxxv. quæst. 1. art. 3. quæst. 1. ad 3. & ver. quæst. xi. art. 4.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod docere non sit actus vitæ activæ, sed contemplativæ. Dicit enim Gregorius super Ezech. (hom. v. inter med. & fin.) quod *viri perfecti bona cælestia, quæ saltem per speculum contemplari poterunt, fratribus denuntiant, eorumque animos in amorem intima claritatis accendant.* Sed hoc pertinet ad doctrinam. Ergo docere est actus vitæ contemplativæ.

2. Præterea, Ad idem genus vitæ videtur reduci actus, & habitus. Sed docere est actus sapientiæ: dicit enim Philosophus in princ.

Metaphys. (cap. 1. à med.) quod *signum scientiæ est posse docere.* Cum ergo sapientia, vel scientia pertineat ad vitam contemplativam, videtur quod etiam doctrina ad vitam contemplativam pertineat.

3. Præterea, Sicut contemplatio est actus vitæ contemplativæ, ita & oratio. Sed oratio, quæ quis orat pro alio, nihilominus pertinet ad vitam contemplativam. Ergo quod aliquis veritatem meditatam in alterius noticiam per doctrinam deducit, videtur ad vitam contemplativam pertinere.

Sed contra est quod Gregorius dicit super Ezech. (hom. xiv. parum ante med.) *Activa vita est panem viciniorum tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere.*

Respondeo dicendum, quod actus doctrinæ habet duplex obiectum: fit enim doctrina per locutionem; locutio autem est signum audibile interioris conceptus. Est ergo unum obiectum doctrinæ id quod est materia, in quibus obiectum interioris conceptionis: & quantum ad hoc obiectum quandoque doctrina pertinet ad vitam activam, quandoque ad contemplativam.

Ad activam quidem, quando homo interiorius concipit aliquam veritatem, ut per eam in exteriori actione dirigatur; ad contemplativam autem, quando homo interiorius concipit aliquam veritatem intelligibilem, in cuius consideratione, & amore delectatur. Unde Augustinus dicit in Libro de verb. Domini (serm. xxvii. cap. 1. cir. fin.) *Eligant sibi partem meliorem, scilicet vitæ contemplativæ, vacent verbo, inbient doctrinæ dulcedini, occupentur circa scientiam salutarem*: ubi manifeste dicit, doctrinam ad vitam contemplativam pertinere.

Aliud vero obiectum doctrinæ est ex parte sermonis audibilis: & sic obiectum doctrinæ est ipse audiens: & quantum ad hoc obiectum omnis doctrina pertinet ad vitam activam, ad quam pertinent exteriores actiones.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa expresse loquitur de doctrina quantum ad materiam, prout veritatem circa considerationem, & amorem veritatis.

Ad secundum dicendum, quod habitus, & actus communicant in obiecto: & ideo manifeste illa ratio procedit ex parte materie interioris conceptionis. Intantum enim ad sapientem, vel scientem pertinet posse docere, in quantum potest interiori conceptum verbis exprimere, ad hoc quod possit alium adducere ad intellectum veritatis.

Ad tertium dicendum, quod ille qui orat pro alio, nihil agit erga illum pro quo orat, sed solum erga Deum, qui est intelligibilis veritas; sed ille qui alium docet, aliquid

quid

quid circa eum agit exteriori actione. Unde non est similis ratio de utroque.

ARTICULUS IV.

859

Utrum vita activa maneat post hanc vitam.

I. P. quæst. xx. art. 4. ad 3. & 1. 2. quæst. LXVII. art. 1. ad 2. & III. dist. xxxv. quæst. 1. art. 4. quæst. 3. & III. cont. cap. LXIII. fin. & ver. quæst. xi. art. 4. ad 2.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod vita activa maneat post hanc vitam. Ad vitam enim activam pertinent actus moralium virtutum, ut dictum est (art. 1. huj. quæst.) Sed virtutes permanent post hanc vitam, ut Augustinus dicit in XIV. de Trinitate. Ergo videtur quod vita activa permaneat post hanc vitam.

2. Præterea. Docere alios pertinet ad vitam activam, ut dictum est (art. præc.) Sed in futura vita, in qua similes erimus Angelis, poterit esse doctrina; sicut & in Angelis esse videtur, quorum unus alium illuminat, purgat, & perficit; quod refertur ad scientiam assumptionem, ut patet per Dionysium vii. cap. de cal. Hier. (inter med. & fin.) Ergo videtur quod vita activa remaneat post hanc vitam.

3. Præterea. Illud quod de se est durabilius, magis videtur posse post hanc vitam remanere. Sed vita activa videtur esse de se durabilior: dicit enim Gregorius super Ezech. hom. v. à med. quod in vita activa fixi permanere possumus; in contemplativa autem intenta mente manere nullo modo valeamus. Ergo multo magis vita activa potest manere post hanc vitam quam contemplativa.

Sed contra est quod Gregorius dicit super Ezech. hom. xiv. post. med. Cum presenti seculo vita auferatur actioni; contemplativa autem hic incipit, ut in celesti patria perficiatur.

Respondendo dicendum, quod, sicut supra dictum est art. 1. huj. quæst. vita activa habet finem in exterioribus actibus, qui si referantur ad quietem contemplationis, jam pertinent ad vitam contemplativam; in futura autem vita beatiorum cessabit occupatio exteriorum actuum; & si quis actus exteriores sint, referuntur ad finem contemplationis. Ut enim Augustinus dicit in fine de civit. Dei, ibi vacabimus, & videbimus; videbimus, & amabimus; amabimus, & laudabimus. Et in eodem libro præmittit (ibid.) quod ibi Deus sine fine videbitur, sine lassitate amabitur, sine fatigatione laudabitur: hoc manus, hic affectus, hic actus erit omnibus.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut

supra dictum est, 1. 2. quæst. LXVII. art. 1. virtutes morales manebunt non secundum actus quos habent circa ea que sunt ad finem, sed secundum actus quos habent circa finem. Hujusmodi autem actus sunt, secundum quod constituunt quietem contemplationis, quam Augustinus in præmissis verbis significat per vacationem, quæ est intelligenda non solum ab exterioribus tumultibus, sed etiam ab interiori perturbatione passionum.

Ad secundum dicendum, quod vita contemplativa, sicut supra dictum est, quæst. præc. art. 4. præcipue consistit in contemplatione Dei: & quantum ad hoc unus Angelus alium docet: quia, ut dicitur Matth. xviii. 10. de Angelis pusillorum, qui sunt inferioris ordinis, quod semper vident faciem Patris; sic & in futura vita nullus hominum alium docebit de Deo, sed omnes videbimus eum sicuti est; ut habetur I. Joan. 1. 2. Et hoc est quod Hierem. xxxi. 34. dicitur: Non docebit aliter vir proximum suum, dicens: Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum. Sed de his que pertinent ad dispensationem mysteriorum Dei, unus Angelus docet alium, purgando, illuminando, & perficiendo: & secundum hoc habent aliquid de vita activa, quamdiu mundus durat, ex hoc quod administrationi inferiori creaturæ intendunt: quod significatur per hoc quod Jacob vidit Angelos in scala ascendentes (quod pertinet ad contemplationem) & descendentes, quod pertinet ad actionem. Sed, sicut dicit Gregorius II. Moral. (cap. 11. cir. med.) non sic à divina visione foras exeunt, ut interne contemplationis gaudium priventur. Et ideo in eis non distinguitur vita activa à contemplativa, sicut in nobis, qui per opera vite activæ impedimur à contemplatione. Non autem promittitur nobis similitudo Angelorum quantum ad administrationem inferiori creaturæ, quæ nobis non competit secundum ordinem nature nostre, sicut competit Angelis, sed secundum visionem Dei.

Ad tertium dicendum, quod durabilitas vite activæ in statu presenti excedens durabilitatem vite contemplativæ, non provenit ex proprietate utriusque vite secundum se consideratæ, sed ex defectu nostri, qui ex corporis gravitate retrahimur ab altitudine contemplationis. Unde ibidem subdit Gregorius, quod ipsa sua infirmitate ab immensitate tante celestis dignis repulsus animus in senescente relabatur.

3. Præterea. Nullus debet abstrahi à majore, ut applicetur minoribus: Apostolus enim dicit I. ad Corinth. xii. 31. Emulamini charismata meliora. Sed aliqui abstrahuntur à statu vite contemplativæ, & occupantur circa vitam activam, ut patet de illis qui transferuntur ad statum prælationis. Ergo videtur quod vita activa sit potior quam contemplativa.

Sed contra est quod Dominus dicit Lucæ x. 43. Maria optinam partem elegit, quæ

QUÆSTIO CLXXXII.

De comparatione vite activæ ad contemplativam,

in quatuor articulis divisa.

Deinde considerandum est de comparatione vite activæ ad contemplativam: & circa hoc quarantur quatuor.

Primo, quæ sit potior, vel dignior.

Secundo, quæ sit majoris meriti.

Tertio, utrum vita contemplativa impediatur per activam.

Quarto, de ordine utriusque.

ARTICULUS I. 860

Utrum vita activa sit potior quam contemplativa.

Inf. quæst. CLXXXVIII. art. 5. & I. P. quæst. LVII. art. 1. corp. & III. dist. xxxv. quæst. 1. art. 4. & III. cont. cap. LXIII. fin. & cap. CXXXIII. & ver. quæst. xi. art. 4. & opus. xviii. cap. vii. ad 3.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod vita activa sit potior quam contemplativa. Quod enim est meliorem videtur esse honorabilius, & melius, ut Philosophus dicit in III. Topic. (cap. 1. in explic. loci xi.) Sed vita activa pertinet ad majores, scilicet ad prælatos, qui sunt in honore, & potestate constituti: unde Augustinus dicit XIX. de civit. Dei (cap. xix. in med.) quod in actione non amandus est honor in hac vita, sive potentia. Ergo videtur quod vita activa sit potior quam contemplativa.

2. Præterea. In omnibus habitibus, & actibus precipere pertinet ad potiores, sicut militaris tamquam potior præcipit frenorum factrici. Sed ad vitam activam pertinet disponere, & præcipere de contemplativa, ut patet per illud quod dicitur Moysi Exod. xix. 21. Descende, & contastare populum, ne forte velit transgredere propusius ad videndum Deum. Ergo vita activa est potior quam contemplativa.

3. Præterea. Nullus debet abstrahi à majore, ut applicetur minoribus: Apostolus enim dicit I. ad Corinth. xii. 31. Emulamini charismata meliora. Sed aliqui abstrahuntur à statu vite contemplativæ, & occupantur circa vitam activam, ut patet de illis qui transferuntur ad statum prælationis. Ergo videtur quod vita activa sit potior quam contemplativa.

Sed contra est quod Dominus dicit Lucæ x. 43. Maria optinam partem elegit, quæ

non auferetur ab ea. Per Mariam autem significatur vita contemplativa. Ergo contemplativa vita potior est quam activa.

Respondendo dicendum, quod nihil prohibet, aliquid secundum se esse excellentius, quod tamen secundum quid ab alio superatur. Dicendum est ergo; quod vita contemplativa simpliciter melior est quam activa.

Quod Philosophus in X. Ethic. (cap. vii. & viii.) probat octo rationibus. Quarum prima est, quia vita contemplativa convenit homini secundum illud quod est optimum in ipso, scilicet secundum intellectum, & respectu propriorum objectorum, scilicet intelligibilium; vita autem activa occupatur circa exteriora. Unde Rachel, per quam significatur vita contemplativa, interpretatur visum principium; vita autem activa significatur per Liam, quæ erat lippis oculis, ut Gregorius dicit VI. Moral. (cap. xviii. à princ.) Secunda, quia vita contemplativa potest esse magis continua, licet non quantum ad summum contemplationis gradum, sicut supra dictum est (quæst. CLXXX. art. 8. ad 2. & quæst. præc. art. 4. ad 3.) unde & Maria, per quam significatur vita contemplativa, describitur secus pedes Domini assidue sedens. Tertia, quia major est delectatio vite contemplativæ quam active: unde Augustinus dicit in Lib. de verbis Dom. (serm. xxvi. cap. 11. ante med.) quod Martha turbabatur, Maria epulabatur.

Quarta, quia in vita contemplativa est homo magis sibi sufficiens, quia paucioribus ad eam indiget: unde dicitur Luc. x. 41. Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Quinta, quia vita contemplativa magis propter se diligitur, vita autem activa ad aliud ordinatur: unde in Psalm. xxvi. 4. dicitur: Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee, ut videam voluptatem Domini. Sexta, quia vita contemplativa consistit in quadam vacatione, & quiete, secundum illud Psalm. xlv. 11. Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus. Septima, quia vita contemplativa est secundum divinam, vita autem activa est secundum humanam: unde Augustinus dicit in Lib. de verbis Dom. (serm. xxvi. cap. 11. cir. med.) In principio erat Verbum: ecce quod Maria audiebat. Verbum caro factum est: ecce cui Martha ministrabat. Octava, quia vita contemplativa est secundum intellectum; in operationibus autem vite active communicant etiam inferiores vires, quæ sunt nobis, & brutis communes; unde in Psalm. xxxv. 8. postquam dictum est, Homines, & jumentum salvabit Dominus, subditur id quod est hominibus speciale, In lumine tuo videbimus lumen.

dicit in II. Ethic. (cap. 11. in princ. & Lib. X. cap. ult.) Unde & ipse in X. Ethic. (cap. VII. & VIII.) virtutes morales dicit pertinere ad felicitatem activam, non autem ad contemplativam.

Dispositive autem virtutes morales pertinent ad vitam contemplativam. Impeditur enim actus contemplationis, in quo essentialiter consistit vita contemplativa, & per vehementiam passionum, per quam abstrahitur intentio animæ ab intelligibilibus ad sensibilia, & per tumultus exteriores. Virtutes autem morales impediunt vehementiam passionum, & sedant exteriorum occupationum tumultus. Et ideo virtutes morales dispositive ad vitam contemplativam pertinent.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est (art. præc.) vita contemplativa habet motum ex parte affectus; & secundum hoc dilectio Dei, & proximi requiritur ad vitam contemplativam. Causæ autem moventes non intrant essentiam rei, sed disponunt, & perficiunt rem. Unde non sequitur quod virtutes morales essentialiter pertineant ad vitam contemplativam.

Ad secundum dicendum, quod sanctimonia, id est munditia, causatur ex virtutibus quæ sunt circa passiones impediens puritatem rationis; pax autem causatur ex iustitia, quæ est circa operationes, secundum illud Isai. xxxiii. 17. *Opus iustitiæ pax*; in quantum scilicet ille qui ab iniuriis aliorum abstinet, subtrahit litigiorum, & tumultuum occasionem. Et sic virtutes morales disponunt ad vitam contemplativam, in quantum causant pacem, & munditiam.

Ad tertium dicendum, quod pulchritudo, sicut supra dictum est (quæst. cxlv. art. 2.) consistit in quadam claritate, & debita proportionem. Utrumque autem horum radicaliter in ratione invenitur: ad quam pertinet & lumen manifestans, & proportionem debitam in aliis ordinare. Et ideo in vita contemplativa, quæ consistit in actu rationis, per se & essentialiter invenitur pulchritudo: unde & Sap. viii. 2. de contemplatione sapientie dicitur: *Amator factus sum formæ illius*. In virtutibus autem moralibus invenitur pulchritudo participative, in quantum scilicet participant ordinem rationis; & præcipue in temperantia, quæ reprimit concupiscentias maxime lumen rationis obscurantes. Et inde est quod virtus castitatis maxime reddit hominem aptum ad contemplationem, in quantum delectationes venereæ maxime depriment mentem ad sensibilia, ut Augustinus dicit in Lib. I. Soliloquiorum (cap. x. cir. med.)

ARTICULUS III. 850

Utrum ad vitam contemplativam pertineant diversi actus.

III. dist. xxxv. quæst. 1. art. 2. & IV. dist. v. quæst. iv. art. 2. quæst. 1. ad 2.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod ad vitam contemplativam pertineant diversi actus. Richardus enim de Sancto Victore (Lib. I. de contempl. cap. 111.) distinguit inter contemplationem, meditationem, & cogitationem. Sed omnia ista videtur ad vitam contemplativam pertinere. Ergo videtur quod vitæ contemplativæ sint diversi actus.

2. Præterea. Apostolus II. ad Corinth. 111. 18. dicit: *Nos vero revelata facie gloriam Domini speculantes, transformamur in eandem claritatem*. Sed hoc pertinet ad vitam contemplativam. Ergo præter tria prædicta, etiam speculatio ad vitam contemplativam pertinet. Præterea. Bernardus dicit in Lib. V. de consider. (cap. ultim. à med.) quod prima, & maxima contemplatio est admiratio maiestatis. Sed admiratio secundum Damascenum (Lib. II. orth. Fid. cap. xv.) ponitur species timoris. Ergo videtur quod plures actus ad vitam contemplativam requirantur.

Præterea. Ad vitam contemplativam pertinere dicuntur oratio, lectio, & meditatio. Pertinet etiam ad vitam contemplativam auditus: nam de Maria, per quam vita contemplativa significatur, dicitur Lucae x. 39. quod *sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius*. Ergo videtur quod plures actus ad vitam contemplativam requirantur.

Sed contra est quod vita hic dicitur operatio cui homo principaliter intendit. Ergo si plures sunt operationes vitæ contemplativæ, non erit una vita contemplativa, sed plures.

Respondeo dicendum, quod de vita contemplativa nunc loquimur, secundum quod ad hominem pertinet. Hæc autem differentia est inter hominem, & Angelum, ut patet per Dionysium vii. cap. de div. Nom. (ante med. lect. 2.) quod Angelus simplici apprehensione veritatem invenit, homo autem quodam processu ex multis pergit ad intuitum simplicis veritatis. Sic ergo contemplativa vita unum quidem actum habet in quo finaliter perficitur, scilicet contemplationem veritatis, à quo habet unitatem; habet autem multos actus, quibus pervenit ad hunc actum finalem: quorum quidam pertinent ad acceptionem principiorum, ex quibus procedit ad contemplationem veritatis; alii autem pertinent ad deductionem principiorum in veritatem ejus cuius

ARTICULUS VI. 851

Utrum vita contemplativa solum consistat in contemplatione Dei, an etiam in consideratione cujusvisque veritatis.

IV. dist. xxxv. quæst. 1. art. 2. & V. dist. i. art. 2. & quæst. clxxxii. art. 2. corp. & III. dist. xxxv. quæst. 1. art. 2. & quæst. 3. art. 2. & quæst. 3. art. 2.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod vita contemplativa non solum consistat in contemplatione Dei, sed etiam in consideratione cujusvisque veritatis. Dicitur enim Psal. cxxxviii. 14. *Mirabilia opera tua, & anima mea cognovit nimis*. Sed cognitio divinorum operum fit per aliquam contemplationem veritatis. Ergo videtur quod ad vitam contemplativam pertineat non solum divinam veritatem, sed etiam quamlibet aliam contemplari.

2. Præterea. Bernardus in Lib. V. de considerat. (cap. ult. à med.) dicit, quod prima contemplatio est admiratio maiestatis; secunda est iudiciorum Dei; tertia est beneficiorum ipsius; quarta est promissionum. Sed inter hæc quatuor solum primum pertinet ad divinam veritatem, alia vero tria pertinent ad effectus ipsius. Ergo vita contemplativa non solum consistit in consideratione divinæ veritatis, sed etiam in consideratione veritatis circa divinos effectus.

3. Præterea. Richardus de Sancto Victore (Lib. I. de contempl. cap. vi.) distinguit sex species contemplationum: quarum prima est secundum solam imaginationem, dum attendimus res corporales; secunda autem est in imaginatione secundum rationem, prout scilicet sensibilibus ordinem, & dispositionem consideramus; tertia est in ratione secundum imaginationem, quando scilicet per inspectionem rerum visibilibus ad invisibilia sublevarmur; quarta autem est in ratione secundum rationem, quando scilicet animus intendit invisibilibus, quæ imaginatio non novit; quinta autem est supra rationem, quando ex divina revelatione cognoscimus ea quæ humana ratione comprehendere non possunt; sexta autem est supra rationem, & præter rationem, quando scilicet ex divina illuminatione cognoscimus ea quæ humana rationi repugnant videntur, sicut ea quæ dicuntur de mysterio Trinitatis. Sed solum ultimum videtur ad divinam veritatem pertinere. Ergo contemplatio veritatis non solum respicit divinam veritatem, sed etiam eam quæ in creaturis consideratur.

Præterea. In vita contemplativa queritur contemplatio veritatis, in quantum est per-

cognitio inquiritur; ultimus autem completivus actus est ipsa contemplatio veritatis.

Ad primum ergo dicendum, quod cognitatio secundum Richardum de Sancto Victore (loc. cit. in arg.) videtur pertinere ad multorum inspectionem, ex quibus aliquis colligere intendit unam simplicem veritatem. Unde sub cogitatione comprehendi possunt & perceptiones sensuum ad cognoscendum aliquos effectus; & imaginationes, & discursus rationis circa diversa signa, vel quæcumque perducunt in cognitionem veritatis intentæ, quamvis secundum Augustinum XIV. de Trinit. (cap. vii.) cognitio dici possit omnis actualis operatio intellectus. Meditatio vero pertinet ad processum rationis ex principis aliquibus pertinentibus ad veritatis alicujus contemplationem; & ad idem pertinet consideratio secundum Bernardum (loc. cit. in arg. 3. & Lib. II. cap. 11.) quamvis secundum Philosophum in III. de Anima omnis operatio intellectus consideratio dicatur. Sed contemplatio pertinet ad ipsum simplicem intuitum veritatis: unde idem Richardus dicit (Lib. I. de contempl. cap. iv. in princ.) quod *contemplatio est perspicax, & liber consuetus animi in res perspicendas; meditatio autem est intuitus animi in veritatis inquisitione occupatus; cogitatio autem est animi respectus ad evagationem prout.*

Ad secundum dicendum, quod speculatio, ut Glossa Augustini (ord. Lib. XV. de Trinit. cap. viii. à princ.) dicit ibidem, dicitur à speculo, non à specula. Videre autem aliquid per speculum, est videre causam per effectum, in quo ejus similitudo relucet: unde speculatio ad meditationem reduci videtur.

Ad tertium dicendum, quod admiratio est species timoris consequens apprehensionem alicujus rei excedentis nostram facultatem: unde admiratio est actus consequens contemplationem sublimis veritatis. Dicitur enim (art. 1. huj. quæst.) quod contemplatio in affectu terminatur.

Ad quartum dicendum, quod homo ad cognitionem veritatis pergit dupliciter. Uno modo per ea quæ ab alio accipit: & sic quidem quantum ad ea quæ homo à Deo accipit, necessaria est oratio, secundum illud Sapient. vii. 7. *Invocavi, & venit in me spiritus sapientie*; quantum vero ad ea quæ accipit ab homine, necessarius est auditus, secundum quod accipit ex voce loquentis; & lectio, secundum quod accipit ex eo quod per scripturam est traditum. Alio modo necessarius est quod adhibeat proprium studium; & sic requiritur meditatio.

Præterea. In vita contemplativa queritur contemplatio veritatis, in quantum est per-

siones componit, & ordinat: & quantum ad hoc vita activa adjuvat ad contemplationem, quæ impeditur per inordinationem interiorum passionum. Unde Gregorius dicit in VI. Moral. (loc. cit.) *Cum contemplationis aciem aliqui tenere desiderant, prius se in campo operis per exercitium probent, ut sollicite sciant, si nulla iam mala proximi irrogant, si rogata à proximis equanimiter portant, si obsequi bonis temporalibus nequaquam mens lætitia subvertitur, si subtrahitis non nimio merore læsciant: ac deinde perpendant, si cum ad senectus ipsos introitus redeunt, in eo quod spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporaliū umbras trahunt, vel fortasse trahit manus discretionis abigunt.* Ex hoc ergo exercitium vite activæ confertur ad contemplativam, quod quietat interiores passiones, ex quibus fantasmata proveniunt, per quæ contemplatio impeditur.

Et per hoc patet responsio ad objecta. Nam rationes illæ procedunt quantum ad ipsam occupationem exteriorum actuum, non autem quantum ad effectum, qui est moderatio passionum.

ARTICULUS IV.

Utrum vita activa sit prior quam contemplativa.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod vita activa non sit prior quam contemplativa. Vita enim contemplativa directe pertinet ad dilectionem Dei; vita autem activa ad dilectionem proximi. Sed dilectio Dei præcedit dilectionem proximi, in quantum proximus propter Deum diligitur. Ergo videtur quod etiam vita contemplativa sit prior quam activa.

Præterea Gregorius dicit super Ezech. (hom. xvi. à med.) *Sciendum est quod scilicet bonus ordo vivendi est ut ab activa in contemplativam tendatur: ita plerumque utiliter à contemplativa animus ad activam refertur.* Non ergo simpliciter vita activa est prior quam contemplativa.

Præterea. Ea quæ diversis competunt, non videntur ex necessitate ordinem habere. Sed vita activa & contemplativa diversis competunt: dicit enim Gregorius in VI. Moral. (cap. xvii. ante med.) *Septem qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus prescriptis occiderunt, & sepe qui occupari bene usibus humanis vivebant, gladio sue quietis extincti sunt.* Non ergo vita activa prior est quam contemplativa.

Sed contra est quod Gregorius dicit super Ezech. (hom. 11. parum ante med.) *Ac primum vita prior est tempore quam contemplativa: quia ex bono opere tenditur ad contemplationem.*

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur esse prius dupliciter. Uno modo secundum suam naturam: & hoc modo vita contemplativa est prior quam activa, in quantum prioribus, & melioribus insitit: unde & activam vitam movet, & dirigat. Ratio enim superior, quæ contemplationi deputatur, comparatur ad inferiori, quæ deputatur actioni, sicut vir ad mulierem, quæ est per vitam regenda, ut Augustinus dicit XII. de Trinit. (cap. xii.)

Alio modo est aliquid prius quoad nos, quod scilicet est prius in via generationis: & hoc modo vita activa est prior quam contemplativa, quia disponit ad contemplativam, ut ex supradictis patet (quæst. clxxxii. art. 1. ad 3.) Dispositio enim in via generationis præcedit formam, quæ simpliciter, & secundum suam naturam est prior.

Ad primum ergo dicendum, quod vita contemplativa non ordinatur ad qualemcumque dilectionem Dei, sed ad perfectam; sed vita activa est necessaria ad dilectionem proximi qualemcumque: unde Gregorius dicit super Ezech. (loc. sup. cit.) *Sine contemplativa vita intrare possunt ad celestem patriam quæ bona quæ possunt, operari non negligunt, sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari quæ possunt.* Ex quo etiam patet quod vita activa præcedit contemplativam, sicut illud quod est commune omnium, præcedit in via generationis id quod est proprium perfectiorum.

Ad secundum dicendum, quod à vita activa proceditur ad vitam contemplativam secundum ordinem generationis; à vita autem contemplativa reditur ad vitam activam per viam directionis; ut scilicet vita activa per contemplationem dirigatur; sicut etiam per operationes acquiritur habitus, & per habitum acquiritur perfectioris aliquis operatur, ut dicitur in II. Ethic. (cap. 1. 11. & 12.)

Ad tertium dicendum, quod illi qui sunt proni ad passiones propter earum imperium ad agendum, sunt simpliciter magis apti ad vitam activam propter spiritus inquietudinem. Unde dicit Gregorius in VI. Moral. (cap. xvii. ante med.) *quod nonnulli ita inquieti sunt, ut si vacationem laboris haberint, gravibus laborent: quia tanto deteriores cordis tumultus tolerant, quanto eis licentius ad cogitationes vacant.* Quidam vero habent naturaliter animi puritatem, & quietem, per quam ad contemplationem sunt apti; qui si totaliter actionibus deputentur, detrimentum subdebunt. Unde Gregorius dicit in VI. Moral. (loc. cit.) *quod quorundam hominum ita occiosa mentes sunt, ut si eos labor occupationibus excipiat, in ipsa operis incubatione succumbant.* Sed, sicut ipse postea subdit (ibid. à med.) *Septem*

pigras mentes amor ad opus excitat, & inquietas in contemplatione timor refrenat. Unde & illi qui sunt magis apti ad activam vitam, possunt per exercitium activæ ad contemplativam preparari; & illi nihilominus qui sunt magis ad contemplativam apti, possunt exercitia vite activæ subire, ut per hoc ad contemplationem paratiores reddantur.

QUÆSTIO CLXXXIII.

De officiis, & variis statibus hominum, in generali,

in quatuor articulis divisa.

Consequenter considerandum est de diversitate statuum, & officiorum humanorum: & primo considerandum est de officiis, & statibus hominum in generali; secundo specialiter de statu perfectiorum.

Et circa primum quaruntur quatuor.

Primo, quid faciat in omnibus statuum. Secundo, utrum in hominibus debeant esse diversi status, sive diversa officia. Tertio, de differentia officiorum. Quarto, de differentia statuum.

ARTICULUS I.

Utrum status in sui ratione importet conditionem libertatis, vel servitutis.

Inf. art. 4. corp. & quæst. clxxxiv. art. 4. corp. & quæst. clxxxvi. art. 6. corp. & quodl. 11. art. 17. corp.

AD primum sic proceditur. Videtur quod status in sui ratione non importet conditionem libertatis, vel servitutis. Status enim à stando dicitur. Sed stare dicitur aliquis ratione rectitudinis: unde dicitur Ezech. 11. 1. *Fili hominis sit super pedes tuos: & Gregorius dicit in VII. Moral. (cap. xvii. circ. med.) Ab omni statu rectitudinis deperunt qui per noxia verba dilabuntur.* Sed rectitudinem spirituales acquirit homo per hoc quod subiecit suam voluntatem Deo: unde super illud Psal. xxxi. *Rectus decet eum laudario,* dicit Glossa (ordin. Augustini:), *Recti sunt qui dirigunt cor suum secundum voluntatem Dei.* Ergo videtur quod sola obedientia divinum mandatorum sufficiat ad rationem status.

Præterea. Nomen status videtur importare immobilitatem, secundum illud I. ad Cor. xv. 58. *Stabiles esote, & immobiles:* unde Gregorius dicit super Ezech. (hom. xxi. aliquant. princ.) *Lapis quadrus est, & quæst. Th. Op. Tom. IV.*

ex omni latere statum habet, qui casum in aliqua permutatione non habet. Sed virtus est quæ immobiliter facit operari, ut dicitur in II. Ethic. (cap. 1. & 11.) Ergo videtur quod ex omni operatione virtuosa aliquis statum adipiscatur.

Præterea. Nomen status videtur ad quamdam altitudinem pertinere: nam ex hoc aliquis stat quod in altum erigitur. Sed per diversa officia aliquis fit altior altero: similiter etiam per gradus, vel ordines diversos diversimode homines in quadam altitudine constituuntur. Ergo sola diversitas graduum, vel ordinum, vel officiorum sufficit ad diversificandum statum.

Sed contra est quod in Decr. 11. quæst. vi. (cap. xl.) dicitur: *Si quando in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per procuratores, sed per seipsum est agendum:* ubi causa status appellatur pertinet ad libertatem, vel servitutem. Ergo videtur quod non variet statum hominis, nisi id quod pertinet ad libertatem, vel servitium.

Respondeo dicendum, quod status, proprie loquendo, significat quamdam positionis differentiam, secundum quam aliquid disponitur, secundum modum suæ naturæ, quasi in quadam immobilitate. Est enim naturale homini ut caput ejus in superiori tendat, & pedes in terra firmetur, & cetera membra media convenienti ordine disponantur: quod quidem non accidit, si homo jaceat, vel sedeat, vel accumbat, sed solum quando erectus stat: nec rursus stare dicitur, si moveatur, sed quando quiescit. Et inde est quod etiam in ipsis actionibus humanis dicitur negotium aliquem statum habere secundum ordinem propriæ dispositionis cum quadam immobilitate, seu quiete.

Unde & circa homines, ea quæ de facili circa eos variantur, & extrinsecæ sunt, non constituunt statum, puta quod aliquis fit dives, vel pauper, in dignitate constitutus, vel plebeus, vel si quid aliud est hujusmodi. Unde & in iure civili (Lib. Casus. & seq. ff. de Senectutibus.) dicitur, quod ei qui à seutu amoveatur, magis dignitas quam status auferretur. Sed solum id videtur ad statum hominis pertinere quod respicit obligationem personæ hominis, prout scilicet aliquis est sui juris, vel alieni: & hoc non ex aliqua causa levi, vel de facili mutabili, sed ex aliquo permanente: & hoc est quod pertinet ad rationem libertatis, vel servitutis. Unde status pertinet proprie ad libertatem, vel servitutem sive in spiritualibus, sive in civilibus.

Ad primum ergo dicendum, quod rectitudo, in quantum hujusmodi, non pertinet ad ratio-